

Schatplichtig aan

ERFENIS LANDHEER

Als hoeder van de natuur is It Fryske Gea zich er terdege van bewust dat het behoud van kwetsbare flora en fauna nauw samenhangt met de invulling van het landschap. De natuur en de cultuurhistorie zijn in Nederland als delta waar de mens volop heeft ingegrepen om een bestaan op te bouwen met elkaar verweven. Het landgoed van It Fryske Gea in Olterterp op de plek van het slot van landheer Ambrosius van Boelens maakt die spannende verwevenheid zichtbaar. De edelman schiep rond 1800 zijn eigen 'Arcadië' in Fryslân. It Fryske Gea weet zich schatplichtig aan die erfenis en wil het statige Park Huize Olterterp in oude luister herstellen.

Tekst: Fokko Bosker, foto: Dico de Klein

Medewerker Cultuurhistorie en erfgoed Stefien Smeding is enthousiast over de boeiende geschiedenis van het landschap dat in Olterterp nog zo goed zichtbaar aan de oppervlakte ligt. "Het is een bijzonder rijk verhaal. Door de eeuwen

heen, feitelijk vanaf de middeleeuwen, kun je de verschillende ontwikkelingen door het menselijk handelen in het landschap zien." Vanaf 1793 tot zijn dood in 1834 drukte Ambrosius van Boelens zijn stempel op het boerengehucht Olterterp

en directe omgeving. Hij vormde het naar zijn ideaalbeeld, een Arcadië. De landheer zette de wildernis van veenmoeras en schrale heidevelden naar zijn hand. Na het overlijden van zijn grootvader erfde Ambrosius op zestienjarige leef-

houden schoven de nederzettingen in een rechte lijn steeds verder van de beek af.

Verkavelingspatroon

Het oude verkavelingspatroon laat zich goed lezen in het landschap, meent Stefen. In zijn scheppingsijver maakte Ambrosius slim gebruik van natuurlijke en cultuurhistorische elementen. Vanaf het landhuis aan de Achterwei liet hij de Slotlaan aanleggen die tot aan het beekdal liep. Hij schiep een bospark met vijvers, wandelpaden, rustpunten en fraaie boompartijen. Ook ontpopte hij zich als een vooraanstaand bosbouwer die naar hartenlust experimenteerde met nieuwe zaden en beplantingswijzen. Op binnenlandse- en buitenlandse reizen gaf hij zijn ogen goed de kost om zijn ideaalbeeld van een gedroomd Arcadië te vervolmaken. In zijn drang om te scheppen, liet hij zelfs stichtelijke elementen aanbrengen zoals een hermitage en een huis waar bezoekers het contrast tussen arm en rijk konden ervaren. "Hij wilde mensen volop laten meegenieten van het landschap dat hij creëerde."

Eenheid herstellen

De ijver van Ambrosius om een oord te scheppen vol bloemen, fruit en bossen, helder water en vogelzang, past goed bij de opgave van It Fryske Gea om mensen de schoonheid van de natuur en het landschap te laten ervaren. De Stichting In Arcadië heeft op verzoek van de verschillende grondeigenaren waarvan verzekeraar A.S.R. de grootste is, een toekomstvisie opgesteld die recht doet aan de luister van het oude landgoed. "Door het onderzoek hebben we beter zicht op het totale verhaal gekregen. We kunnen nu over de grens van het huispark heen kijken en zien hoe ons huidige bezit samenhangt met de omgeving." De uitdaging voor It Fryske Gea is samen met andere betrokkenen de vroegere eenheid tussen landgoed en omliggende landerijen en bossen waar mogelijk te herstellen of te versterken. Voor aanbevelingen zoals de aanleg van een uitkijkpunt bij het Koningsdiep, herstel van wandelpaden,

de bouw van follies op plekken waar de bouwwerken van Ambrosius stonden en de komst van een informatiepunt voor bezoekers bij uitspanning Het Witte Huis is de medewerking van andere grondeigenaren nodig.

Plan van aanpak

Voor wat betreft het huispark neemt It Fryske Gea alvast het voortouw. "Uit een inspectie is gebleken dat van de 233 bomen rondom de villa er ongeveer een derde tussen nu en vijftien jaar aan vervanging toe is. We kunnen niet afwachten totdat de bomen omvallen. Daar moeten we iets mee." Daarom laat It Fryske Gea een plan opstellen voor de aanpak van het Park Huize Olterterp. "We houden daarin rekening met de geschiedenis en willen in de toekomst oude landschapsstructuren herstellen. Bijvoorbeeld door de Slotlaan door te trekken in het park en oude paden terug te halen. Ook kan de plaats van de vroegere moestuin en boomgaard nieuwe accenten krijgen. Daar is in het recente verleden een niervormige vijver aangelegd en dat past niet goed bij de oorspronkelijk functionele en strakke patronen uit de tijd van Van Boelens. Het noodzakelijke herstelwerk geeft ons de mogelijkheid het groene erfgoed beter zichtbaar te maken."

Stefien wil graag met de andere grondeigenaren in Olterterp om de tafel om te onderzoeken of het haalbaar is voor het hele vroegere landgoed de status van rijksmonument te verwerven. "Nu vallen alleen de villa, het koetshuis en het voormalige ketelhuis onder die bescherming." In haar opvatting is juist de vroegere samenhang tussen landhuis, park en omliggende bossen van groot cultuurhistorisch belang. "We vinden met elkaar dat wij wel een heel bijzonder verhaal te vertellen hebben. De toekomstvisie houdt ons een spiegel voor waar wij ons voordeel mee kunnen doen. Het herstel van het park rondom Huize Olterterp vormt een prachtig visitekaartje voor It Fryske Gea."

tijd vrijwel geheel Olterterp. Met enkele slimme aankopen wist hij een enorm gebied met boerderijen, weilanden en woeste grond tot aan het stroomdal van het Koningsdiep in handen te krijgen. Naast een zandpad dat vanaf de beek tot aan het Kerkepad liep, liet hij Slot Boelens bouwen. Dat pad volgde de ontginningsas in opstreckende kavels vanaf het Koningsdiep tot aan de zandrug waar het huidige Olterterp ligt. De boeren die zich in de eerste helft van de elfde eeuw in het gebied vanaf de Boorne vestigden, bouwden huizen en legden akkers aan op de hoogveenkussens niet te ver van het water. Door irrigatie en landbewerking klomk het veen in en om droge voeten te